

УДК 37.046:655.26

*Люк Бутерс**

НОВІ НАПРЯМКИ У ВИЩІЙ ПОЛІГРАФІЧНІЙ ОСВІТІ ФЛАНДРІЇ (БЕЛЬГІЯ)

Розглядається вплив недавніх змін, які відбулися в європейській системі вищої освіти, на підготовку фахівців для поліграфічної галузі. Стаття складається з двох частин. Спершу коротко описуються основні зміни у вищій освіті Європи, згодом подано спостереження за впливом нових заходів і правил на студентів та результати їхнього навчання.

In this presentation the influence of recent changes in the European higher education system on training of young professionals for the graphical sector has been examined. This presentation contains two parts. It starts with a short description of the major changes in higher education in Europe. A second part continues with some observations on the effects of these new measures and regulations on our student population and on the learning output of the student.

Найфундаментальнішу зміну, що відбулася у вищій освіті, підсилюють два значні нововведення — запровадження пан-європейської кваліфікаційної системи і дозвіл зробити способи навчання більш гнучкими.

Система бакалавр-магістр

У 1992 році внутрішній європейський ринок було об'єднано, що створило необхідні умови для полегшення обміну людьми і послугами. Мало би пройти багато років для досягнення цієї мети, перш ніж хтось один зрозумів, що потрібна спільна кваліфікаційна та організаційна структура освіти. З підписанням Болонської декларації (1999 р.) усе стало на свої місця. Європейські міністерства освіти зобов'язалися ввести систему, що базується або на англосакській або подібній до неї моделі: власне, на тій, яка включає рівень бакалавра і магістра. Спільна система сертифікації заохочувала мобільність, прозорість і можливість працевлаштування для випускників у межах європейського простору. Федерації роботодавців уже давно були готові до цього. У відкритій та орієнтованій на експорт економіці — такій, як фламандська — для роботодавців життєво необхідним є існування об'єктивних критеріїв порівняння кваліфікаційної підготовки. Ця спільна система сертифікації, в основі якої лежить шкала

* Декан факультету поліграфічних і цифрових медіа Університетського коледжу АРТВЕЛЬДЕ (Гент, Бельгія).

ЄКТС** , дала можливість порівнювати кваліфікацію спеціалістів різних країн. У свою чергу, Європейська кредитна трансферна система дозволила урядовим чиновникам, освітнім закладам, роботодавцям порівнювати вартість дипломів, кредитних заліків та ін. З поділом підготовки бакалаврів на професійний та академічний ступені у Фландрії роботодавці наштотували на іншу проблему. Отримавши ступінь професійного бакалавра, випускник мав можливість після відносно короткотермінового навчання негайно розпочати професійну кар'єру; тоді як ступінь академічного бакалавра забезпечував продовження навчання, щоб отримати ступінь магістра. Тому бакалаври в поліграфії та цифрових медіа — це молоді фахівці, які, як і колись «випускники», можуть відразу бути залучені до професійного життя. Інше нововведення стосується акредитації підготовки вищої освіти. Для цього було створено новий орган, який визначає, чи відповідає будь-яка підготовка — за новою чи старою системою — мінімальним вимогам до якості. Даний орган уповноважений дослідити підготовку фахівців та рівні кваліфікації в Нідерландах і Фландрії й порівняти їх з тими, що є в інших країнах. Зробивши це, уряди в Європі змусили освітні заклади дотримуватися законів взаємної конкуренції, що характерно для умов ринкової економіки.

Освіта стала гнучкішою

Другий важливий крок було зроблено з прийняттям декрету про гнучкість освіти (2004). Він дозволив студентові одержувати підготовку курс за курсом, крок за кроком. З кожного кваліфікаційного курсу він діставав кредити аж до отримання диплома. Якщо студент здав не всі курси, кредити, отримані за здані, залишаються чинними. Коли доводиться повторити семестр, курси, за які вже отримано кредити, він їх не відвідує — його від них звільняють. На власний розсуд студент може заповнити вільний час курсами з наступного семестру. Іншими словами, студент може керувати своїм навчанням і розподіляти свої обов'язки за власними здібностями й бажаннями. Це має переконати певні групи молодих людей зважитися на здобуття вищої освіти. Наприклад, студентів, які раніше вважали, що вища освіта для них це забагато, або тих, які хочуть поєднувати роботу і навчання. Або тих, що залишили навчання в середній школі і через декілька років професійної діяльності після різних (короткотермінових) курсів все-таки хочуть здобувати вищу освіту. Розроблено спеціальні правила, щоб дозволити молодим людям іти у вищу школу без атестата про середню освіту. За допомогою тестування, де визначаються їхня мотивація та початковий рівень знань, створено можливість опановувати знання у вищій школі, а потім подавати заяви про звільнення від окремих предметів у разі підтвердження набутих знань (РНЗ***). Так, наприклад, робітник, який

** ЄКТС — Європейська кредитна трансферна система, яка дозволяє студентам набирати кредити, що зараховуються в іншому навчальному закладі.

*** РНЗ — раніше набуті знання, сума знань, умінь і навичок, отриманих у процесі навчання (напр., вдома чи на роботі), але які студент не може підтвердити посвідченням.

працював на різних друкарських верстатах, може подати заяву про звільнення від курсу «робота на офсетних машинах». Пізніше його протестують, щоб перевірити вміння працювати на цих машинах.

Завдяки впровадженню навчання з частковою зайнятістю вища освіта стала доступнішою для таких груп людей. І, нарешті, через розподіл року на семестри кожний період закінчується підсумковим іспитом. Ці останні нововведення щодо поділу навчання на частини стають усе популярнішими. Гнучкі навчальні програми дають можливість студентам за певний час завершити навчання рівень за рівнем. Однак, як освітній заклад, ми маємо стежити, щоб добрий намір зробити навчальну програму гнучкою не призвів до фрагментації знань у студента. У такому випадку існує ризик, що навчання втратить мету (зміст, суть, позиції), яку передбачали розробники програми.

Посилення економіки на основі знань

Це є спосіб, яким уряд хоче зацікавити студентів у здобутті освіти. І це нам видається чудовою ідеєю. Якщо ви ознайомитеся з цифровими даними, то помітите, що у Фландрії приблизно 50% випускників середньої школи не почали навчання у вищій. З іншої частини, що пішла у вищу освіту, приблизно половина успішно вчиться перший рік. І це спостереження не можна не брати до уваги, якщо хочете досягти мети Лісабонської декларації: до 2010 року створити європейську економіку на основі знань. Ця парадигма стверджує, що в світі, де економіки продовжують переплітатись одна з одною, Європа зі своїми знаннями, інноваційними і творчими поштовхами має захищати і, відверто кажучи, зміцнити своє теперішнє становище на ринку.

Більше кандидатів чи краща якість?

Вища освіта у Фландрії, особливо одноциклова, уже багато років успішно розвивається і приваблює молодих людей. Щороку кількість студентів зростає, і маємо сподівання, що ця тенденція не зупиниться. Нові заходи уряду, без сумніву, матимуть успіх і заохотять більше молодих людей до навчання. Ми вважаємо це сприятливим фактором не тільки для них, але й для промисловості. Молоді люди мають можливість продовжувати свій розвиток і рости разом з компанією, в якій працюють або хочуть працювати. Студентам, які зважуються на цей крок, не бракує мотивації: вони мають бажання прогресувати. Проте в інших сферах існують певні заперечення щодо впровадження даної системи.

Дослідження — наріжний камінь освітньої політики

Уже з самого початку заснування (2001 р.) Університетський коледж Артевельде інвестував багато коштів у вивчення складу студентів. З багатьох внутрішніх і зовнішніх досліджень ми дізналися, що склад студентів-бакалаврів факультету поліграфічних і цифрових медіа значно змінився, і з'явилися певні негативні явища щодо підвищення гнучкості навчальної політики. Далі наведемо приклади деяких найхарактерніших елементів. Це не є бажанням дати абсолютну оцінку, а радше прослідкувати тенденції, що впливають на сучасний склад студентства.

Коли шанси загрожують перетворитися в проблеми

За останні 10 років ми спостерігали стрімкий розвиток від переважаючої кількості груп із загальною середньою освітою (ЗСО) до груп з технічною середньою освітою (ТСО) з більшим числом студентів-юнаків (вони становлять приблизно 65% загальної кількості студентів). Насправді, це є позитивна тенденція розвитку, оскільки вона відповідає меті коледжу та уряду демократизувати вищу освіту. Однак багато навчальних закладів технічної середньої освіти (але, звичайно, не всі!) є останніми в навчанні студентів, готують їх до професійного життя, а не до здобуття вищої освіти. Через те молоді люди отримують менше шансів розширити власний світогляд (напр., знайти чи одержати інформацію щодо можливостей навчатися далі), зрозуміти свої бажання (напр., чого я хочу і що мені більше підходить) і посилити вміння та навички навчатися.

Недавно запроваджена посеместрова система це боляче виявила. Дана нова система збільшує навантаження студентів і залишає менше часу на адаптацію до вимог вищої освіти. Більше того, студенти, особливо першокурсники, які не мають середньої освіти, часом мало знайомі з усною та письмовою мовою, методами роботи, що використовуються у вищій школі для опрацювання навчального матеріалу. Таким чином, через брак часу, заходи, що мають на меті поліпшити цю ситуацію, не спрацьовують. Замало часу не тільки для адаптації студента до нового навчального середовища, але й для того, щоб допоміжні структури змогли забезпечити при потребі відновлювальний курс. Тому студент, кинутий у це море, мусить виплисти сам.

Разом з тим, внутрішні дослідження показали, що багато студентів-першокурсників не вміє правильно сприймати навчання, себе або потрібні їм професійні навички. Для прикладу, приблизно 40% студентів-першокурсників відвідали організовану коледжом інформаційну лекцію про програму. У більшості випадків (85%) вони були захоплені тим, що пропонувалися спеціальності з дизайну і мультимедіа. Зовсім мало уявлення мали про те, що в університеті є спеціальність, яка стосується засобів друку.

Нарешті, існує поділ пакета навчальних програм на окремі складові, з яких студенти можуть отримати кредити. Оскільки вони вже не мусять повністю здавати семестровий набір дисциплін, щоб перейти в наступний семестр, то інколи трапляються заборгованості. Структура і концепція програми заохочує студентів розподілити навчальне навантаження на триваліший період часу. Щоб справитися з більшою кількістю відстаючих студентів, це нововведення породжує відповідальність за постійне збільшення середньої тривалості навчання.

Очевидно, що студенти віддають перевагу вільному вибору: працюють над програмою своїм шляхом і за власними уподобаннями. Але ненавмисне вони потрапляють у групу високого ризику, тому що їхні сподівання й освітні реалії не цілком збігаються. Цей спосіб, що уявляється як шанс для молодих людей, може миттєво перетворитися в проблему, якщо студент або

університетський коледж не оцінюють його певним чином і не вживають відповідних заходів для усунення із самого початку даного вузького місця. Усе це призводить до того, що збільшується група студентів, які, окрім того, що мають слабше сприйняття, плетуться позаду і йдуть по дуже тонкому льоду. Нема потреби нагадувати, що це не полегшує молоді досягати мету, поставлену урядом.

Однак існує консенсус

При цьому думки всіх зацікавлених не дуже різняться. Суспільство хоче привести більше молодих людей у вищу освіту і забезпечує контроль за якістю за допомогою загальної системи акредитації. Промисловий сектор також потребує більше випускників, щоб заповнити вакансії, звичайно, без втрати якості. Внутрішні співбесіди зі студентами чітко показали, що вони хочуть якісного навчання, і для цього треба попотіти, а не розслабитися. Зрештою, як освітній заклад, Університетський коледж Артевельде має нести соціальну відповідальність і керуватися принципом збільшення можливостей навчатися для непривілейованої молоді. Це переплетення інтересів освітнього контексту, професійної сфери та цільової групи людей зобов'язує наш заклад позбутися багатьох перепон і/або особистих вад і працювати на вільний вибір.

Піклування про потік

Тут навчання стикається з численними структурними труднощами, які ускладнюють досягнення мети. За допомогою поділу на семестри, як, наприклад, у Данії, навчальний заклад може зосередитися на підготовці студентів до здобуття вищої освіти; перший крок буде зроблено всередині навчального процесу. Проте заклади середньої освіти й училища мають взяти відповідальність за це на себе, не тільки для того, аби підтримати студентів, які йдуть у вищу школу, але й зміцнити внутрішню спеціалізацію та освітню політику поліграфічних підприємств у Фландрії. Це збігається з поставленою метою і принципами організації навчання. Учні середніх спеціальних професійних закладів Фландрії не зовсім готові до вимог промисловості щодо тривалого навчання й внутрішньої освітньої політики. У нашому випадку, коли середня і вища освіта, навчання дорослих сконцентровані в одному приміщенні, ми маємо унікальну можливість пом'якшити шок при переході від середньої до вищої освіти більшості студентам. Це стало можливим не тільки завдяки кращій гармонізації і взаємопов'язаності програм, але й перевірці на здійсненність введення проміжних рівнів (наприклад, впровадження підрівнів), які матимуть додаткове соціальне значення. Ці зв'язки мають на меті заповнити, а не поглибити прогалини і створити молодим людям додаткову підтримку для подальшого підвищення кваліфікації. Наприклад, студенти, що підписалися на підрівні, можуть отримати кредити і, як наслідок, звільнення від деяких навчальних дисциплін, так само як це маємо при підготовці на бакалавра. Нарешті, краща підтримка студентів з груп підвищеного ризику носить нині більш інтенсивний характер. Це вимагає ресурсів, яких сьогодні немає. Але якщо уряд намагається перетворити вищу освіту, особливо

програми з підготовки бакалаврів для вузьких спеціальностей, у вістря руху за демократизацію вищої освіти, то він не зможе залишити цю проблему поза увагою.

Програш чи гнучка спеціалізована програма?

Без сумніву, декрет про гнучкість освіти і структуру бакалавр-магістр спричинився до запуску в хід багатьох чинників і став визначальним для навчальних програм, які дають студентам шанси і стимулюють різноманітність. Більшість молодих людей вирішує продовжувати навчання після середньої школи, що викликає великі зміни й накладає відповідальність. Свобода, якою студенти насолоджуються в університеті, вимагає від них певної зрілості й розуміння власних здібностей. Але процес дорослішання студента потребує підтримки як на стадії підготовки, так і навчання в середній і вищій школі.

Для студентів, які вже мають перший досвід роботи, гнучкі програми освіти дають кращі шанси для навчання. Однак зовсім мало таких людей стає студентами інституту. Цей принцип вартий уваги, але малорезультативний. Потрібні додаткова мотивація і заходи уряду та бізнесових структур. Вони мають спонукати випускників шкіл зробити вирішальний крок, дозволити освітнім закладам розширити інвестування в створення відповідної структури підтримки та необхідних засобів освіти. Однак освіта і бізнес мають спочатку виробити спільну стратегію. Для якої цільової групи і на яку тему повинні розроблятися спеціалізовані програми? Якщо ці умови не будуть задоволені, то можливості, що надає уряд, не принесуть користі. Тоді не буде причини говорити про те, припасовувати програму чи відмовитися від неї.